

zások. Rokonság, Evés-ivás. Költészet és szám stb. Az «Evés-ivás» tropusaira példa:

S mohó étvággal megrohantok minket,
Miként a holló a holttestre száll.

A foglalkozások tropusaira:

Kedvemnek ha magja volna
Elvetném a hó felett

S ha kikelne, rózsaeردő
Koszorúzná a telet.

Mi ebben a «foglalkozás»? — A vetés! Erre enged legalább következtetni egy másik tropus: «Folyvást *arat* határidon két kézzel az enyészet.» Az ilyen «eszthétizálás» lehet igen fáradságos munka eredménye, de époly haszontalan, mintha Petőfi költeményeiben a magánhangzókat és mássalhangzókat olvassuk össze.

Azt hiszem, elég e szemelvényekből. Nem kerestem őket: a könyv forgatása közben ötlöttek fel. Egy-két megjegyzést azonban meg kell még tennem. Az lenne természetes, hogy minden kritikai író oly költő méltatására vállalkozzék, a kivel némi benső rokonságot érez: a költő tehetségének legalább a csirája éljen a kritikushan. A kinek nincs érzéke a nyelv tömör ereje s bűgő zenéje iránt: sohasem fogja kellőképen méltányolni Aranyt; a kinek nincs szeme és szárnya Vörösmarty pažar ragyogása és repülése követésére, az, hasítsa bár a költő a felhőket: lent marad a földön. Petőfinék csodálatos érzéke volt a belső rend iránt, s a hangulat minden költeményében nyilegyenesen fut célja felé. Emellett, míg Arany nyelv-művész volt: Petőfi *stílművész*. Azt várnók tehát, hogy a ki «jellemrajzoló» tollával felé közeledik: a belső formával és stílérzékkel, ha még oly távolról is, de rokonságban legyen; már csak azért is, hogy így a költő fegyverzetét mint «szakértő» vizsgálja meg. Sajnálattal állapítjuk meg, hogy Szigetvári könyvében e tulajdonságoknak semmi nyoma sincs: formátlan műve oly pongyolán és lomposan írott, hogy magyarázatai a költő egy-egy idézett verse után úgy hatnak, mintha művész játékát kísérné süket falusi kontrás. Ez a stílus a maga fesztelenül félszeg, köznapi, szinte kedélyesen pöre és biczegő mondataival eleinte bánt, majd szánalmat kelt, végül mulattat s önkénytelenül csalja tollamra a szójátékot, hogy szerző «A komikum elmélete» után ime a komikumot gyakorlatban adja.

Szigetvári *Petőfije* a százados ünnepen akaratanul is ünneprontás.

HARTMANN JÁNOS.

Földessy Gyula: Ady-tanulmányok. Ethika-könyvtár. Budapest, 1921. 8-r., 189 l.

Földessy Gyula Ady-tanulmányai ismét felújítják emlékezetünkben azokat a szenvedélyes vitákat, melyek Ady Endre sírja felett indultak meg. Ady költészetének beavatottjai nem ismertek határt rajongásukban, s hogy Ady költői nagyságát minél inkább kiemelhessék, a magyar líra múltját ki akarták törölni a köztudatból. Annál nagyobb volt az ellenhatás. A nemzet nagy része nem értette meg a rejtelmes verseket s bántó ellentmondásokat talált a költői világnézet elemei: a nyomor tisztelete s az örökös kéjmámor

között; még inkább megbotránkozott, mikor a magyar köllő várva várta a véres és tüzes reményt, az új Dózsa Györgyöt.

A vitát nem dönti el Földessy sem, habár Ady avatottjának vallja magát, s habár tanulmányaiiban az elmélyedésnek és tanultságnak határozott jeleit adja. Annnyira igézete alatt áll ugyanis Adynak, hogy érvei többnyire csak a hívők körében számíthatnak hatásra. Így magyarázza meg Ady versezímeit, melyek rendesen három szóból állanak, azzal, hogy a három szent szám, és három a magyar igazság. Azok azonban, a kik a hármát ép olyan számnak tartják, mint a kettőt vagy négyet, Ady eljárását a legjobb esetben is babonásnak vagy szeszélyesnek fogják tartani.

Legnagyobb hibája Földessy tanulmányainak, hogy nem az esztétikai hatás törvényein, hanem egyéni önkényen alapulnak. Földessy maga elutasít magától oly kritikát, mely Taine elméletével a környezetből magyarázza meg a lángelmét. Szerinte a lángelme kiemelkedik a földi határok között maradó vizsgálat köréből, s csak egységes bölcséleti szemlélet erejével közelíthető meg. Így szemlélet azonban nagyon hasonlít Hamlet felhőmagyarázataihoz, ki majd tevét, majd menyétet, majd csethalat fedez fel a felhőgomolyokban. Valóban Földessy Adyt nem csak szimbolista, hanem egyúttal misztikus költőnek tartja s azok közé a legelső költők közé sorozza, kik — saját szavai szerint — «fölkötte állanak minden philosophusnak, mert a philosophiánál többet tudnak». Így kerül Ady Kant társaságába, mert Földessy szerint mindketten a tér és idő határain túl a magában való világot keresik. De mennyire ellentmond ily erőszakos magyarázatnak Ady egész egyénisége, ki oly kielégíthetetlen vágygyal csüngött a múlt-percz gyönyörűségein! Ő maga vallja meg *A Hágár oltárában*, hogy asszony nélkül meg kell halnia; ugyanott világosan megjelöli Kanthoz való viszonyát is, mikor első bűnös szerelmére czélozva, így szól: «S hiába jött azóta Kant, Spencér, mégis a régi vagyok.»

Az egyéni önkény ragadja Földessyt azokra a szójátékokra is, melyek a helyett, hogy megvilágítanak, inkább eltakarják a dolgok valóját. Így jelenti neki Ady egyénisége az időbe helyezett időtlenséget, a fajiban nyilatkozó fajontúlíságot s a környezetből kivált és kiidegenedett egyedülvalóságot. Így önkényes kritikával azután könnyű Adyt a magyar költészet csúcsára helyezni. Földessy is könnyűséggel állapítja meg Ady képzetének elsőségét Petöfi képze etével szemben, még nagyobb könnyűséggel és könnyelműséggel mondja ki Tóth Kálmánról azt a lesújtó ítéletet, hogy dala «mások életnótájának utána-dadogása».

A mint Földessy Ady költészetének tartalmát, ép úgy Ady verselésének módját is saját kénye-kedve szerint ékesíti fel. Megbotránkoztatja Babits Mihály következő nyilatkozata: «Ady sorai majdnem kivétel nélkül jambusok vagy trochaeusok, persze nagyon gyakran elég gyöngye jambusok és trochaeusok.» De nem elégíti ki Horváth János nézete sem, mely szerint Ady verseiben csak a szótagszám van meghatározva. Földessy a fölfedező hitével hirdeti, hogy Ady tudatosan vetette el a régi időmértéket, de e helyett teljesen jogához juttatta az értelmi hangsúlyt. Így az Ady-féle versújítás lényegét «a kakophoníából kiinduló harmoniaakeresés»-ben látja. Hogy van-e időmérték, van-e egyáltalán mérték Ady verseiben, azon még sokat vitat-

kozhatnak Ady magyarázóí, de a sokféle nézet között egyik legerőltetettebb magyarázat Földessyé lesz.

Az újat, nagyot mondani akarás, mely Földessy gondolkodását jellemzi, áttérjed egész előadására is. A magyar nyelv törvényeivel oly kevéssé törődik, képzőinket oly lehetetlen módon alkalmazza, mondatait annyira teletömi idegenszerű és idegen szavakkal, hogy tanulmánya sokszor inkább fordításnak, mint eredeti munkának tűnik föl. Az egyéni önkény, melyet Földessy oly önkényesen magyarázott, arra figyelmeztet bennünket, hogy a fejlődés biztos alapját az irodalomban is a szellemi élet törvényei s a letűnt korok eredményei szolgáltatják.

PAPP FERENCZ.

Gyöngyösi István összes költeményei II. A M. T. Akadémia megbízásából közzéteszi *Badics Ferencz*. Régi M. Költők Tára. XVII. századbeli költők. Bpest, M. T. Akadémia, 1921. 8-r. 504 l. Ára 300 kor.

A hét esztendővel ezelőtt megjelent első kötet folytatásaként veszi az olvasó itt Gyöngyösi négy művét: *Kemény emlékezetét*, a *Kesergő nymphát*, *Thököly házasságát* és *Proserpina elragadtatását*. A legutóbbi Gyöngyösinek ifjúkori munkái közé tartozik s csak 1917-ben került napfényre a kecskeméti ref. kollégiumnak egy gyűjtélkes kézirati kódexéből. Badics Ferencz, Gyöngyösi tudós kiadója, ez ismeretlen mű szerencsés fölfedezője, 1918 májusában beszámolt leletéről a M. T. Akadémiának s nemcsak Gyöngyösi szerzőségét tisztázta végérvényesen, hanem iratásának idejét (1670, tehát a *Murányi Venus* és *Kemény emlékezete* közt), valamint tárgyi forrásaihoz, Claudianushoz és Ovidiushoz való viszonyát is megállapította. (Badics F.: *Gy. I. ismeretlen elbeszélő költeménye*. Akad. Értek. XXIV. 1. 1921). Gyöngyösi összes munkáinak most megjelent II. kötetében előttünk van a teljes szöveg, s igazat kell adnunk Badicsnak, hogy ez ókori mondának feldolgozása a költőnek legjobb művei közé tartozik s művészi tekintetben közelebb áll *Kemény emlékezetéhez*, mint a *Murányi Vénushoz*. A tárgyi alakításban Gyöngyösinek természetesen kevés érdeme van, mert ezt készen kapta; de ugyesen toldotta ki Claudianus csonka költeményét Ovidiusból. A mi valóban Gyöngyösié: a gazdag nyelv, színes és hangulatos képeivel, a pompás verselés, a kifejezés fordulatossága méltán gyönyörködteti az olvasót. A többi ismert költeménynek szövegkiadása, a minden változatról beszámoló jegyzetek, a könyvészeti anyag áttekinthető rendje, a forráskritikai kimutatások s a többi költeménnyel rokon helyek feltüntetése, szóval az egész szövegvizsgálati készület méltán dicsérik Badics avatott tudományát. Többi közt világosan látjuk most *Kemény* 1693-iki két löcsei kiadásnak viszonyát, melyek közül a második: az Akadémia-Ráday-féle felemás, azaz az Es ívig az első kiadás fennmaradt íveiből, onnan végig az 1713-iki kiadás íveiből áll. — A *Kesergő nympa* görögös címéről, a sokat vitatott *Palinodiáról* szólásban, úgy látszik elkerülte figyelmét Dézsi Lajos megjegyzése, melyben kétségtelenül megállapította, hogy ez magának az ajánlólevélnek szövegéből kitűnőleg sem jelenthet mást, mint «újraéneklést». (IK. XXIV. 8—10 l.) — Ha valami ellen, akkor a kötet végén álló mutatók ellen lehetne némi kifogást tenni; a nyelvi és szótári érdekeket szolgáló szómutató nagyon szűkszavú; sok benne olyan adat, a mi a tárgymutatóba való volna; előfordul